

Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica
Wydział Geologii, Geofizyki i Ochrony Środowiska
Katedra Hydrogeologii i Geologii Inżynierskiej

Rozprawa doktorska

**OCENA OBSZARÓW PERSPEKTYWICZNYCH
DLA GEOTERMALNEGO WYKORZYSTANIA WÓD NISKOTEMPERATUROWYCH
W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM**

Justyna Mazurkiewicz

Promotor rozprawy: dr hab. Ewa Kmiecik, prof. AGH
Promotor pomocniczy: dr hab. inż. Barbara Tomaszewska, prof. AGH

Kraków 18.06.2017

Streszczenie: Celem pracy była ocena możliwości wykorzystania wód podziemnych województwa małopolskiego w instalacjach niskotemperaturowych wspomaganych pompami ciepła typu woda/woda.

Szczegółowej analizie poddano wody podziemne znajdujące się na głębokości do ok. 500 m p.p.t. których temperatura nie przekraczała 20°C. Były to wody z utworów: czwartorzędowych, czwartorzędowo-trzeciorzędowych, trzeciorzędowych, trzeciorzędowo-kredowych, kredowych (kredy nidziańskiej i fliszowej), jurajskich i triasowych.

Na potrzeby pracy przyjęto, iż pod względem warunków geologicznych i hydrogeologicznych, na całym obszarze województwa małopolskiego występują potencjalne możliwości wykorzystania płytkich wód podziemnych w systemach niskotemperaturowych wspomaganych pompami ciepła typu woda/woda. W pracy przedstawiono charakterystykę tych warunków i skoncentrowano się na analizie badanych wód pod względem składu chemicznego i mocy cieplnych możliwych do pozyskania z dostępnych ujęć.

Do przeprowadzenia niniejszej oceny wykorzystano archiwalne wyniki analiz fizykochemicznych wód udostępnione przez CBDH (tzw. bank HYDRO). Zgromadzone wyniki 241 531 analiz, zweryfikowano i ograniczono do analiz z lat 2000–2014, otrzymując szczegółowe dane dla 1583 ujęć wód podziemnych, które posłużyły do przeprowadzenia dalszych obliczeń i ocen.

W celu weryfikacji czy w obrębie województwa małopolskiego występują instalacje bazujące na płytkich wodach podziemnych, wysłano zapytania do 22 Starostw Powiatowych województwa małopolskiego, Urzędu Marszałkowskiego województwa małopolskiego w Krakowie oraz RZGW w Krakowie, dotyczące wydanych w latach 2003–2013 pozwoleń wodnoprawnych, gdyż zwykle instalacje tego typu wymagają takiego pozwolenia.

Na podstawie dostępnych w bazie CBDH danych dotyczących wydajności ujęć i temperatury wody (którą obliczono z wykorzystaniem gradientu geotermalnego), oszacowano moc cieplną ujęć, która pozwoliła na wskazanie obszarów perspektywicznych ze względu na energetyczne wykorzystanie analizowanych wód.

Ocenę możliwości wykorzystania analizowanych wód w systemach wspomaganych pompami ciepła typu woda/woda, przeprowadzono odnosząc wyniki analiz fizykochemicznych do parametrów określonych przez producentów pomp ciepła jako kluczowe do prawidłowego funkcjonowania instalacji, tj.: *pH*, *PEW* oraz *Cl⁻*, *NO₃⁻*, *SO₄²⁻*, *HCO₃⁻*, *NO₂⁻*, *Fe*, *Mn*, *NH₃* (związki amonowe), *Al*, *H₂S*, *O₂*, *CO₂ agres.*, co umożliwiło wskazanie obszarów perspektywicznych ze względu na skład chemiczny ujmowanych wód podziemnych.

Oceniono także charakter ujmowanych wód pod względem ich agresywności korozyjnej i możliwości wytrącania osadów wtórnych, wykorzystując do tego celu metodę wzorów empirycznych oraz przeprowadzono ocenę stabilności składu chemicznego badanych wód w zakresie wybranych parametrów (kluczowych z punktu widzenia producentów pomp ciepła).

Biorąc pod uwagę otrzymane wyniki oraz uwarunkowania lokalne wynikające z planów zagospodarowania przestrzennego, wskazano w obrębie województwa małopolskiego obszary perspektywiczne dla wykorzystania wód podziemnych w instalacjach niskotemperaturowych.

Możliwość wykorzystania płytkich wód w systemach geotermii niskotemperaturowej zweryfikowano na przykładach istniejących studni położonych w miejscowościach: Biała Niżna, Rudniki, Gaj, Porąbka Iwkowska i Stanisław Dolny.

Zaproponowano zasady postępowania przy wykonywaniu tego typu instalacji i zaprezentowano je na przykładzie ujęcia I/828/3 Zawoja-3 (stacji hydrogeologicznej I rzędu PIG-PIB – punktu sieci krajowej monitoringu wód podziemnych), położonego w powiecie suskim, w gminie Zawoja.

Ponieważ rozwój wykorzystania wód podziemnych w systemach pomp ciepła uzależniony jest od obowiązujących regulacji prawnych, dokonano oceny stanu prawnego geotermii niskotemperaturowej w Polsce i Unii Europejskiej oraz przedstawiono aktualne możliwości wsparcia finansowego w tym zakresie.

Przeprowadzona ocena wykazała, iż województwo małopolskie posiada potencjalne możliwości

wykorzystania wód podziemnych w instalacjach niskotemperaturowych wspomaganych pompami ciepła typu woda/woda, zarówno pod względem głębokości występowania wód (do 500 m p.p.t), ich temperatury (poniżej 20°C), wydatku ujęć (ok. 1,2-1,5 m³/h na każde 5 kW mocy grzewczej) oraz składu chemicznego ujmowanych wód, praktycznie na całym obszarze.

Evaluation of prospective areas for low-temperature geothermal water utilization in Małopolska Voivodship, Poland

Abstract: The dissertation presents potential opportunities for using groundwater in low-temperature geothermal systems assisted by water/water heat pumps in Małopolska Voivodship.

The analysis includes groundwater occurring at a depth up to approximately 500 m below the surface (the water temperature at this depth usually does not exceed 20°C) and refers water from Quaternary, Quaternary-Tertiary, Tertiary, Tertiary-Cretaceous, Cretaceous, Jurassic, Triassic formations.

The geological and hydrogeological conditions demonstrates that the Małopolska region has potential to use groundwater from shallow aquifers in low-temperature systems. The characteristics of these conditions are presented. The study focuses on the analysis of physical and chemical properties of water and thermal power potential of water intake as the lower source for the heat pump.

Data for this study were obtained from the Central Hydrogeological Database (so-called Bank Hydro). The collected results of 241 531 analyses were verified and limited to the years 2000–2014. Data from 1 583 groundwater intakes were obtained and used for further calculations and evaluations.

In order to verify whether there are installations assisted by water/water heat pumps within the analyzed region, a query to 22 District Governor's Offices of the Małopolska Province, The Marshal's Office of the Małopolska Voivodship in Kraków and The Regional Water Management Authority in Kraków, was sent. Water used in water/water heat pumps systems usually require the water-legal permits (permit required by Water Law Act (Water Management Act)). The question concerned the number of permits issued for such installations (in the years 2003–2013).

Based on water yield and temperature data, the thermal power potential of water intakes as the lower source for the heat pump, was estimated. The calculated values of thermal power of the shots allowed for determination of prospective areas in terms of energetic use of water in Małopolska.

Evaluation of the possibility of using the analyzed water in low-temperature systems assisted by water/water heat pumps was carried out by referring the results of physicochemical analyzes to the parameters indicated by manufacturers of heat pumps as important for the proper operation of installations: pH, electrical conductivity (EC) and concentrations of chlorides (Cl⁻), sulphates (SO₄²⁻), nitrates (NO₃⁻), bicarbonates (HCO₃⁻), iron (Fe), manganese (Mn), ammonium (NH₄⁺), oxygen (O₂), free (aggressive) carbonic acid (CO₂ agg.), nitrites (NO₂⁻), hydrogen sulphide (H₂S) and aluminium (Al). This assessment allowed for determination of prospective areas in terms of the chemical composition of groundwater in Małopolska.

Using the empirical formula method, the assessment of groundwater quality with reference to its potential of scale formation and corrosivity was made. The assessment of stability of the physical and chemical parameters indicated by manufacturers of heat pumps as important for the proper operation of installations, was presented.

Taking into account all the results and local conditions resulting from the spatial development plans (local zoning plan), the prospective areas for the use of groundwater in low-temperature installations within the Małopolska Voivodship were indicated.

The possibilities of using groundwater from shallow aquifers in low-temperature systems has been verified on the examples of existing wells located in Biała Nizna, Rudniki, Gaj, Porąbka Iwkowska and Stanisław Dolny.

The rules of conduct for this type of installation were proposed and presented on the example of the I/828/3 Zawoja-3 (located in the south-western part of the Małopolska Province).

The development of the use of groundwater in heat pump systems depends on the legal regulations. An assessment of the legal status of low-temperature geothermal in Poland and the European

Union has been carried out and financial support for these installations has been presented.

The assessment conducted demonstrates that in the Małopolska Province groundwater could be used in low-temperature systems assisted by water/water heat pumps in terms of depth of water occurrence (up to approximately 500 m below the ground level), potential water flow rates (approx. 1,2–1,5 m³/h per each 5 kW of heating power), water temperatures (below +20°C) and suitable physical and chemical composition of water, practically throughout the whole region.